

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“สภาว — สิ่งที่มีจริง, สภาพธรรม”

สภาว อ่านแบบภาษาบาลีว่า สะ - พา - วะ เขียนเป็นไทยว่า สภาพ หมายถึง สิ่งที่มีจริง ๆ ความเป็นจริงของสิ่งที่มีจริง นั้นๆ เช่น เห็น มีจริง ๆ ความเป็นจริงของเห็น ได้ยินมีจริง ๆ ความเป็นจริงของได้ยิน ความไม่รู้ มีจริง ๆ ความเป็นจริงของความไม่รู้ โทสะ ความโกรธ ความขุ่นเคืองใจ มีจริง ๆ ความเป็นจริงของโทสะ เป็นต้น ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น กล่าวโดยรวมได้ว่า เป็นสภาพธรรม หรือ สภาวธรรม ซึ่งก็คือ สิ่งที่มีจริง ๆ ที่เป็นจริงอย่างนั้น ทรงไว้ซึ่งความเป็นจริงของสิ่งที่มีจริง นั้นๆ ไม่มีใครเปลี่ยนแปลงได้ ตัวอย่างของสภาพธรรมที่มีจริง ยกตัวอย่าง โทสะ อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก ัมมสังคณีปกรณ์ มีว่า

“ที่ชื่อว่า โทสะ โดยความหมายที่เป็นธรรมที่ประทุษร้าย หรือ เป็นเหตุให้ประทุษร้าย โทสะ นั้น มีความดูร้าย เป็นลักษณะ รวากับอสรพิษที่ถูกต้อง

ก่อนการศึกษาพระธรรมยังไม่ได้เข้าใจอะไรเลย จนกระทั่งได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้ จึงเริ่มที่จะเข้าใจพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิ์คุณ พระมหากรุณาคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงพระธรรมโดยละเอียดโดยประการทั้งปวง โดยคำหรือพยัญชนะต่างๆ ก็เพื่ออนุเคราะห์แก่อกุลสัตว์โลกให้มีความเข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง แม้แต่คำว่าสภาพธรรม หรือ สภาวธรรม ก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ เป็นไปเพื่อความเข้าใจถูก มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่มีจริงทั้งหมด ได้แก่ จิต (สภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์) เจตสิก(สภาพธรรมที่เกิดประกอบพร้อมกับจิต) รูป (สภาพธรรมที่ไม่รู้อะไร) และ นิพพาน (สภาพธรรมที่ไม่เกิดไม่ดับ) มีลักษณะเฉพาะของตนๆ เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ไม่พ้นไปจากนามธรรม และ รูปธรรม นามธรรมและรูปธรรมเป็นสภาพธรรม หรือเป็นสภาวธรรมที่มีจริง ซึ่งก็คือ สิ่งที่มีจริง อย่างนั้น สภาพที่เป็นจริง เป็นจริงอย่างไร ก็เป็นจริงอย่างนั้น ทรงสภาพความเป็นจริงของแต่ละธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีจริงแต่ละหนึ่ง หาความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน ไม่ได้เลย

สิ่งใดที่มีจริง ซึ่งดูเหมือนธรรมดาเหลือเกินในชีวิตประจำวัน แต่ธรรม คือ ธรรมดาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ทั้งหมด ตั้งแต่เกิดมามีใครมีอะไรบ้าง นอกจากเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส คิดนึก เมื่อวานนี้ ปีก่อน หรือเมื่อใดชาติไหนก็ตาม แต่จะพ้นจาก ๖ ทางนี้ ไม่ได้เลย คือ เพราะมีตา จึงเห็น มีหู จึงได้ยิน มีจมูก จึงได้กลิ่น มีลิ้นจึงลิ้มรส มีกายจึงกระทบสัมผัสสิ่งที่กำลังปรากฏ แล้วใจก็คิดนึกถึงแต่เรื่องที่เห็น คิดถึงเรื่องที่ได้ยิน คิดถึงกลิ่น คิดถึงรส คิดถึงสิ่งที่กระทบสัมผัสกาย นี่คือ ความเป็นจริง

จะเห็นได้ว่าสภาพธรรมเป็นสิ่งที่มีความจริงนั้น ก็เป็นปรมาัตถธรรมด้วย หมายความว่าไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะของสภาพนั้นได้เลย แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ใช่ว่าพระองค์จะไปแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงลักษณะของสภาพธรรมนั้นๆ ได้ ทรงไม่สามารถเปลี่ยนโลภะให้เป็นโทสะ ทรงไม่สามารถเปลี่ยนเห็นให้เป็นอย่างอื่นได้ เป็นต้น แต่ว่าได้ทรงตรัสรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงอย่างไร ก็ทรงแสดงอย่างนั้นตามความเป็นจริง

บุคคลผู้ที่เข้าใจธรรมก็จะรู้ว่า สภาพธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่มีความจริงนั้น เป็นปรมาัตถธรรม และเป็นอภิธรรมด้วย เพราะเหตุว่าเป็นการกล่าวถึงเรื่องสภาพธรรมทั้งหมดโดยละเอียดยิ่ง ที่ปฏิเสธความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลอย่างสิ้นเชิง ไม่มีใครสามารถที่จะบังคับบัญชาสภาพธรรมได้เลย สภาพธรรมใดที่เกิดขึ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เหตุปัจจัยที่ทำให้สภาพธรรมในขณะนั้นเกิดขึ้นเป็นไปทุกๆ ขณะ ด้วยเหตุนี้หัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่มีใครสามารถดลบันดาลได้ นี่คือความเป็นจริงของธรรม สิ่งใดที่จริง สิ่งนั้นไม่มีใครสามารถเปลี่ยนแปลงได้ จากไม่มี แล้วก็เกิดขึ้น แล้วก็ดับไป ไม่เหลือเลย

ต้องพิจารณาด้วยว่า พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องของสิ่งที่มีความจริงตามปกติ ตามธรรมดา ทรงแสดงไว้ว่า สภาพธรรมที่มีความจริงที่เป็นปรมาัตถธรรมมี ๔ อย่าง ไม่มากเกินกว่าที่จะศึกษา ได้แก่ จิต เจตสิก รูป นิพพาน เพียงแต่ว่าคนแต่ละคนหรือคนบางคน ก่อนที่จะได้ศึกษาธรรมก็ไปมุ่งแสวงหาธรรมเหนือจรดได้ แต่เมื่อรู้จักธรรมแล้ว **หนีธรรมไม่พ้น** เพราะทุกขณะของชีวิต มีแต่สิ่งที่มีความจริงทั้งนั้นเป็นธรรมทั้งหมด อย่างเช่น ทางตาที่กำลังเห็น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน ไม่ว่าจะเป็นใครที่เห็น เมื่อเอารูปร่างออกหมด เห็นเป็นเห็น เห็นเป็นสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ต้องมีจักขุปสาท (ตา) มีสีที่กระทบตา มีเจตสิกที่เกิดร่วมกับจิตเห็น และมีกรรมเป็นปัจจัยทำให้จิตเห็นเกิดขึ้น ซึ่งไม่มีทางที่เข้าใจอย่างถูกต้องได้เลย ถ้าไม่ได้อาศัยผู้ที่ทรงตรัสรู้ ไม่ได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง พิจารณาไตร่ตรองในความเป็นจริงของธรรม ถึงแม้ว่าเป็นสภาพธรรมที่มีอยู่จริง แต่ก็ต้องเข้าใจอย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง จึงจะทำให้เราสามารถเข้าใจทุกอย่างที่มีความจริงเพิ่มขึ้นว่า ธรรมทั้งหลายซึ่งเป็นสภาพธรรมที่มีความจริงนั้น เป็นอนัตตาทุกอย่าง บังคับบัญชาไม่ได้เลย หาสัตว์ บุคคล ตัวตน ไม่ได้ จึงต้องอาศัยการฟังการศึกษาพระธรรมต่อไป เพราะทุกครั้งที่ได้ฟังพระธรรม ประโยชน์อยู่ที่ความเข้าใจถูกเห็นถูกในความเป็นจริงของธรรมแต่ละหนึ่ง เป็นการค่อยๆ ผังความไม่ใช่เราให้มั่นคงยิ่งขึ้นว่า ไม่ว่าจะเป็นได้ฟังได้ศึกษาในส่วนใดหรือคำใดที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ก็เพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้องว่าธรรมเป็นธรรม ไม่ใช่เรา ทุกขณะเป็นธรรม ไม่มีเราเลยแม้แต่น้อย การฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมเป็นปกติในชีวิตประจำวันจึงขาดไม่ได้เลย.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]